

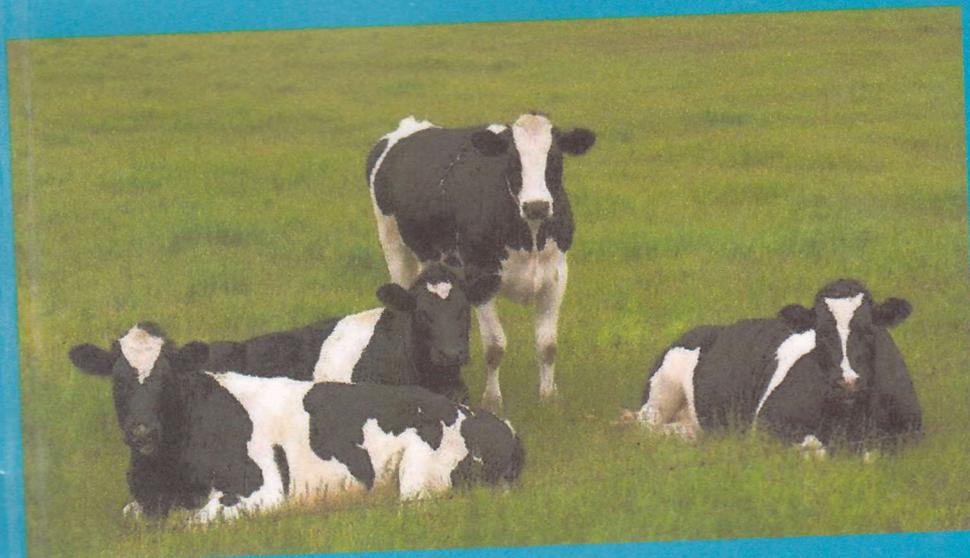

**ЎЗБЕКИСТОНДА ЧОРВА ОЗУҚАСИ ЭКИНЛАРИ
ҲОСИЛДОРЛИГИ ВА ОЗУҚА ЕТИШТИРИШНИНГ
САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ**

Республика илмий-амалий анжумани

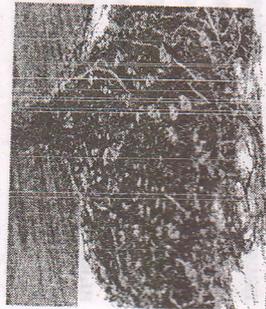
МАТЕРИАЛЛАР ТЎПЛАМИ

2019 йил 12-13 апрель

Ўсимликлар ўзлаштирадиган фаол моддаларга айланади. Тупроқда микроорганизмлар миқдори, уларнинг фаолиги тупроқни механик таркиби, зичлиги, гумус миқдори, намлик даражаси ва бошқа омиллар боғлиқ.

Соя уруғларини ризоторфин азотобактерия билан ишлаб экиш мақсад унинг илдизларида азотобактерия туғанаклар ҳосил қилиш бўлиб қуйидагича бажарилади: 200г ризоторфин пакетидаги торф кукуни 1 литр сувга солинади ва брезент устига тўкилган соя уруғи яхшидан аралаштирилиб бир-бир ярим соат чамаси ўраб қуйилади. Фақат ризоторфинга қуёш нури тушмаслиги керак. Соя ўзидан кейин 60кг соя азот қолдириб кетади. Соядан даромад олишларида ипонамагаларга соя донини қанча сўмга сотганини тахлил қилиб кўрайлик. Бир гектар майдондан жуда кам ҳосил деб ҳисоблаганимизда ҳам 13 центнер соя дони

ийгиб олинса фермерлар соя донини 3 млн 900 минг сўмга сотишади. Яна шу майдондан гектарига 50 центнер куруқ поя ҳам йиғиб олишса, боғ қилиб боғлаб сотишса буни ҳам бир боғи 3 минг сўм бўлса 300 та боғни сотишдан 900 минг сўм даромад бўлади. Демак жами даромад миқдори бир гектардан 4 миллион 800 минг сўм бўлади. Агарда шу ҳосил миқдори бордию 20 центнер бўлса-чи даромад камида 7 млн дан ортиқ бўлади. Соя ризоторфин билан экилганда ўзидан кейин тупроқда 50-60 кг соф азот қолдириб кетади. Бу дегани тупроқ ўзида келгуси экин учун соф азотни сақлаб турибди дегани. Дехқончилик тизимида алмашлаб экин пайдо бўлади.

Бу ўсимлик иссиқликка талабчан. Унинг уруғлари уна бошлашида 12-14°C, майса ҳосил бўлиши учун 18-20°C ҳарорат маъқул ҳисобланади. Соянинг энг эртагишар навлари учун 1600 -1700°C, ўртагишар навлари учун 2000-2200°C, кечгишар навлари учун эса 2800-3000°C ҳарорат зарур. Бир центнер соя дони олиш учун 4-5 кг азот, 2,3-2,5 кг фосфор ва 3,5-3,7 кг калий сарфланади. Соя Ўзбекистондаги шўри ювиладиган ҳамма тупроқларда яхши ўсиб, ҳосил беради. Соянинг Ўзбекистонда “Орзу”, “Нафис”, “Тенгизик-1”, номли эртагишар, “Дўстлик”, “Тўмарис”, “Ойжамол”, “Ўзбекская-2”, Парвоз номли ўртагишар ва “Барака”, “Ўзбекская-6” кеч гишар навлари яратилган. Эртагишар навлари 75-90

кунла, ўртагишар навлари 100-120 кунда ва кечгишар навлари 135-140 кунда пишиб етилади. Соянинг ҳосилдорлиги навларига жуда боғлиқ.

Чорва маҳсулдорлигини ошириш учун хайвонлар соя еми билан озиқлантирилганда уларнинг суткалик вазн ортиши икки баробарга ошади. Бунда 100 кг тирик вазнга эришиш учун озиқлантириш даври 10-15 кунга қисқаради, маҳсулот сифати эса ортади. Ем-хашак мақсадда соянинг кунжараси, шрот, уни ва кўкетидадан фойдаланилади. Кунжаранинг таркибида 38,7% протеин, 5,5% мой мавжуд. Соя кунжарасида уни бузоқлар рақсонидида сут ўрнини босади. 1 т соя донидан таркибидида 40% протеин ва 1,4% мой булганда 750-800 кг шрот олиш мумкин. У чорва учун қимматли концентратланган ем ҳисобланади.

Соянинг кўкати ҳам қимматли ем-хашакдир. Унинг энг юқори озуқалик қиммати гуллаш ва доннинг тўлиши даврида йиғиб олинганда кузатилади. Соя кўкاتининг бир озуқа бирлигига 145-301г протеин тўғри келади. Унинг кўкатида каротин, оксил ва кальций миқдори бошоқли экинларникига нисбатан анча кўп. Соя пичани ҳам қимматли ҳисобланади, унинг 1 кг да 0,47-0,54 озуқа бирлиги, 110-150 г протеин мавжуд, соя ноҳоли ҳам ем-хашак сифатида ишлатилиши мумкин. Унда 2-4,8% протеин, 1,5-2,9% мой мавжуд. Қисқача хулоса қилинадиган бўлса соя-чорва учун қимматли озиқа ва тупроқ унумдорлигини оширишда деҳқончиликда алмашлаб экишда катта аҳамиятга эга ўсимлик ҳисобланади.

ОЗУҚАБОП ЎСИМЛИКЛАРНИ ЕТИШТИРИШДА АГРОЭКОЛОГИК ОМИЛЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ.

к/х.ф.н Халматова Ш.
Фарғона давлат университети

Мустақил Республикамизда аҳоли эҳтиёжларини экологик жиҳатдан тоғ озиқ-овқат ва чорва маҳсулотлариغا бўлган эҳтиёжларини қондиришда экинлардан сифатли юқори ҳосил олиш қишлоқ хўжалиги ходимларини долзарб вазифалардан бири бўлиб ҳисобланади.

Қишлоқ хўжалигида экинлардан сифатли ва юқори ҳосил олишда мавдан ўғитлари миқдори билан биргаликда ўсимликларни ўсув даврида ўғитлаш муддатлари шу ўсимликдан олинган ҳосилнинг миқдорига ҳамда тупроқнинг экологиясига таъсири борлиги жуда катта аҳамиятга эга.

Бу вазифани бажаришда озуқабоп ўсимликлардан мақсажўхори муҳим ўрин тутади. Мақсажўхори етиштиришда атоф-мухит